

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการศึกษาของไทยมีความสำคัญอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงดำรัสว่า “ประเทศชาติของเราจะเจริญหรือเสื่อมลงนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาของประชาชนแต่ละคนเป็นสำคัญ ผลของการศึกษาอบรมในวันนี้จะเป็นเครื่องกำหนดอนาคตของชาติในวันหน้า” นอกจากนี้จากพระราชดำรัส แสดงให้เห็นว่า การศึกษามีบทบาทอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของคนและสังคม การพัฒนาประเทศจึงต้องเริ่มจากการพัฒนาคน ตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาคนไทยให้เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข มองไกล คิดไกล เป็นผู้ใฝ่การเรียนรู้ รู้จักคิด วิเคราะห์ ใช้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ มีความคิดรวบยอด มีจินตนาการ มีความคิดสร้างสรรค์ และมุ่งสร้างสังคมที่เข้มแข็ง เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ มีความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (สำนักงานการปฏิรูปการศึกษา, 2545) ที่เน้นแนวทางการจัดการศึกษา โดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ ซึ่งแสดงว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 ได้เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน โดยเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนเป็น ผู้ที่มีความสามารถเรียนรู้ ได้ตลอดชีวิต การจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 จึงมีหลักการว่า ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาได้ตามธรรมชาติและ เต็มศักยภาพ สอดรับกับแนวทางการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (จิราพร ไกรพิทยากร, 2549) ได้มีแนวทางส่งเสริมรักการอ่านเพื่อ การเรียนรู้ด้วยตนเอง

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้สำหรับสำหรับผู้เรียนทุกระดับต้องเปลี่ยนไปจากเดิม โดยต้องให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาให้ผู้เรียนมี การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self directed learning) การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เพราะโลกไร้พรมแดนในปัจจุบันความสามารถที่สำคัญที่สุด คือความสามารถในการเรียนรู้ จากโครงสร้างการศึกษาเดิมที่ยึดติดกับเวลา สถานที่ ใช้กรอบของห้องเรียนและโรงเรียนเป็นหลัก แหล่งข้อมูล

หลักคือตำรา คาดหวังในเนื้อหาความรู้ที่แน่นอน ผู้เรียนเป็นผู้รับ ครูเป็นผู้ป้อนความรู้ให้ โดยผู้เรียนทุกคนได้รับเนื้อหาเหมือนกันหมด ในความเร็วเท่ากัน โรงเรียนเป็นผู้ผลิต และวัดผลด้วยการสอบครั้งสุดท้าย ได้เปลี่ยนมาใช้กรอบแนวคิดใหม่ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ แหล่งข้อมูลที่ไม่จำกัด ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก และผู้เรียนเป็นผู้ค้นหา แสวงหา และสร้างความรู้ด้วยตนเอง ที่เรียกว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจึงต้องมีความรับผิดชอบในการเรียน โดยพึ่งตนเองสูง ผู้เรียนที่เรียนโดยพึ่งตนเอง จะเรียนอย่างมีจุดหมายหมายเต็มไปด้วยแรงจูงใจ จึงเรียนได้ดีกว่า มากกว่า และนำไปใช้ประโยชน์ได้ดีกว่าการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรอรับการสอนของผู้สอน (ทองจันทร์ หงส์คารมภ์, 2531) การเรียนรู้ด้วยตนเอง ในอดีตได้ถูกจัดเป็นการศึกษาผู้ใหญ่ แต่ความจริงสามารถนำมาใช้กับทุกกลุ่มอายุ ทุกวัฒนธรรม และทุกระดับการศึกษา จากอนุบาลถึงมหาวิทยาลัย จากการเรียนภาคค่ำถึงการฝึกอบรมระหว่างปฏิบัติการ และการเรียนรู้ทางสังคมและวัฒนธรรมทั่วไป (รุ่ง แก้วแดง, 2542)

การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ยึดแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังเห็นได้จากปรัชญาของโรงเรียน ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เจริญงอกงามทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ มีความรู้ ความสามารถและทักษะเบื้องต้นในการประกอบอาชีพ และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด ในด้านหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีหลักการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ

การวิจัยในครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งหมายถึง การเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องมีความรับผิดชอบในการวางแผน การปฏิบัติการประเมินผลความก้าวหน้าในการเรียนของตนเอง ผู้เรียนจะต้องมีลักษณะนี้อยู่ในสถานการณ์การเรียนรู้ และสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้ และทักษะที่เกิดจากการเรียนจากสถานการณ์หนึ่งไปยังอีกสถานการณ์หนึ่งได้ (Hiemstra, 1994) การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง ตั้งเป้าหมายในการเรียน การแสวงหาความรู้ สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ผู้เรียนอาจได้รับหรือไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นในการกำหนดพฤติกรรมตามกระบวนการก็ได้ อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น มีเงื่อนไขและปัจจัยหลักอยู่ที่ ตัวผู้เรียนที่ต้องมีวินัย มีความมุ่งมั่น และมีนิสัยใฝ่เรียน ใฝ่รู้ ดังนั้น การเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยสถาบันทางสังคมทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันครอบครัว และสถานศึกษาที่มีหน้าที่บ่มเพาะ และจัดกลไกในวัยเยาว์ต้องปลูกฝังนิสัยแห่ง

การเรียนรู้ รวมถึงสถาบันอื่นๆ ที่จะช่วยกันสร้างสรรค์บรรยากาศที่จะส่งเสริมหรือช่วยให้ เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ผลของการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นแนวทางที่สำคัญสำหรับการวางแผนหลักสูตรสถานศึกษา ให้เป็นไปตามแนวปรัชญาของโรงเรียนที่มุ่งให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดการเรียนรู้ การระบอบองค์ประกอบที่ทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเอง อันจะเป็นประโยชน์ ต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมและเห็นคุณค่าในการเรียนรู้ด้วยตนเองต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะในตนเองและสิ่งแวดล้อมทางการเรียน กับ ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านคุณลักษณะในตนเองและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียนที่ ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยด้านคุณลักษณะในตนเองและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียนที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่กำลัง ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 1,235 คน

ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) หรือตัวพยากรณ์ คือ

1. คุณลักษณะในตัวเอง
แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน (X_{AMO})
ลักษณะมุ่งอนาคต (X_{FEX})
การเห็นคุณค่าในตนเอง (X_{SES})
ลักษณะความเป็นผู้นำด้านความเฉลียวฉลาด (X_{LIN})

ลักษณะความเป็นผู้นำด้านความรับผิดชอบ (X_{LRE})

ลักษณะความเป็นผู้นำด้านความมีระเบียบวินัย (X_{LDI})

ลักษณะความเป็นผู้นำด้านความเชื่อมั่นในตนเอง (X_{LSC})

ลักษณะความเป็นผู้นำด้านความมีคุณธรรม (X_{LET})

ลักษณะความเป็นผู้นำด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ (X_{LRL})

1.10 ลักษณะความเป็นผู้นำด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (X_{LCR})

2. สิ่งแวดล้อมทางการเรียน

2.1 บรรยากาศการเรียนการสอน (X_{CAS})

2.2 สัมพันธภาพกับครู (X_{RBT})

2.3 สัมพันธภาพกับเพื่อน (X_{RBF})

2.4 การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ (X_{CHR})

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ของนักเรียน
โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (Y_{All})

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยด้านคุณลักษณะในตนเองและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียนมีผลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน
2. ปัจจัยด้านคุณลักษณะในตนเองและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียนสามารถร่วมกันพยากรณ์ ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนได้

นิยามศัพท์เฉพาะ

คุณลักษณะในตนเอง หมายถึง ลักษณะต่างๆ ที่สำคัญของบุคคลทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา รวมทั้งพฤติกรรมการแสดงออกและช่อนเร้นต่างๆ ทางด้านการปรับตัวของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งในการวิจัยนี้ หมายถึง คุณลักษณะของนักเรียนโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในด้าน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน ลักษณะมุ่งอนาคต ความเป็นผู้นำ และการเห็นคุณค่าในตนเอง

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คุณลักษณะของนักเรียนที่มีความปรารถนาที่จะได้รับผลสำเร็จทางการเรียน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่ขัดขวาง พยายามหาวิธีการต่างๆ ในการแก้ปัญหา เพื่อนำตนไปสู่ความสำเร็จ ต้องการอิสระในการทำงานและการแสดงออก ต้องการช่วย

ชนะในการแข่งขัน มุ่งมั่นที่จะทำให้ดีเลิศ มีความสบายใจเมื่อพบความสำเร็จ และวิตกกังวลเมื่อพบความล้มเหลว

ลักษณะมุ่งมั่นอนาคต หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการคาดการณ์ การวางแผนการตามความต้องการของนักเรียนอย่างรอบคอบ มีความเพียรพยายามต่อสู้กับอุปสรรคโดยมุ่งที่จะทำให้เกิดความสำเร็จทางการเรียนในอนาคต

การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การที่นักเรียนรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองมีความสามารถในการทำงานด้วยตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่น สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ มีความรับผิดชอบ ได้การยอมรับ การชื่นชม จากเพื่อน อาจารย์ และบุคคลอื่น

ความเป็นผู้นำ หมายถึง ความสามารถในการโน้มน้าวหรือจูงใจให้บุคคลมาทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ต่างๆ โดยมีผู้นำเป็นผู้ควบคุมและสั่งการในการทำกิจกรรมนั้นๆ โดยแบ่งลักษณะความเป็นผู้นำออกเป็น 7 ด้าน คือ ความเฉลียวฉลาด ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความเชื่อมั่นในตนเอง ความมีคุณธรรม ความมีมนุษยสัมพันธ์ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

สิ่งแวดล้อมทางการเรียน หมายถึง สภาพการณ์ทางการเรียนทั้งในและนอกห้องเรียนที่มีผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน ได้แก่ บรรยากาศการเรียนการสอน สัมพันธภาพกับครู สัมพันธภาพกับเพื่อน และการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา

บรรยากาศการเรียนการสอน หมายถึง สภาพการณ์ทางการเรียนในและนอกห้องเรียน ได้แก่ วิธีการสอนของครูที่ทำให้การเรียนน่าสนใจ ความตั้งใจในการสอน การสอนโดยให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและซักถาม หาแหล่งการเรียนรู้ ขนาดของห้องเรียน การถ่ายเทอากาศภายในห้องเรียน ความสะอาด อุปกรณ์การเรียนการสอน ความทันสมัย และคุณภาพการใช้งาน

สัมพันธภาพกับครู หมายถึง พฤติกรรมที่ครูและนักเรียนปฏิบัติต่อกันทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยครูให้ความสนใจนักเรียน ให้ความรักและเอาใจใส่ ให้ความเป็นกันเอง ให้คำปรึกษาและข้อชี้แนะแก่นักเรียน ทั้งด้านส่วนตัวและด้านการเรียน เมื่อนักเรียนขอคำปรึกษา นักเรียนให้ความเคารพเชื่อฟังครู ตั้งใจและสนใจกระทำในสิ่งที่ครูอบรมสั่งสอน และซักถามครูเมื่อมีข้อสงสัยด้านการเรียนและด้านส่วนตัว

สัมพันธภาพกับเพื่อน หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนและเพื่อนปฏิบัติต่อกันด้านการเรียนและด้านส่วนตัวทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ได้แก่ การช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน มีความห่วงใย ใกล้ชิดสนิทสนมซึ่งกันและกัน การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในกลุ่มเพื่อนด้วยความรักและสามัคคี

การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา หมายถึง กระบวนการให้ความรัก ความอบอุ่น เอาใจใส่ ทุกข์สุข ให้ความใกล้ชิด ฝึกฝนระเบียบวินัย ถ่ายทอดสิ่งที่สังคมต้องการ การปลูกฝังให้รักด้านการเรียน ส่งเสริมให้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และเอาใจใส่ ดูแลให้บุตรประสบความสำเร็จทางการเรียน

ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกถึงความสนใจกระตือรือร้น รู้จักตัดสินใจ รับผิดชอบต่อแผนการเรียนของตนเอง วางแผนและกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ เลือกแหล่งข้อมูล และเลือกวิธีการเรียนรู้และการประเมินผลด้วยตนเอง โดยจะมีผู้ช่วยเหลือหรือไม่มีผู้ช่วยเหลือก็ได้ โดยประเมินจากแบบวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ผู้วิจัยได้ปรับปรุงมาจากแบบวัดของนรินทร์ บุญชู (2532)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากผลการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ทำให้ทราบปัจจัยด้านคุณลักษณะในตนเองและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียนที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. ทำให้ทราบสมการพยากรณ์ปัจจัยด้านคุณลักษณะในตนเองและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียนที่ส่งผลต่อความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. ทำให้ทราบแนวทางในการจัดการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับตัวนักเรียนเพื่อให้ นักเรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเต็มศักยภาพต่อไป